

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4(α2): Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Διδάσκων: Θεόδωρος Ελευθεράκης
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο v.3.0***
(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives v.3.0)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

- **Εισαγωγικά:** (2)
  - Κοινωνική ομάδα (1)
  - Έννοιες λειτουργίας της κοινωνίας (1)
- **Γ) Κοινωνικοποίηση** (11)
  - Ορισμός (2)
  - Στέρηση ή απουσία κοινωνικοποίησης (2)
  - Κατευθύνσεις/λειτουργίες κοινωνικοποίησης (2)
  - Μηχανισμοί κοινωνικοποίησης (2)
  - Κοινωνικοποιητικοί φορείς (3)
- **Δ) Κοινωνικός ρόλος** (15)
  - Εισαγωγή-ορισμός (2)
  - Θεωρία των ρόλων (3)
  - Σημασία του κοινωνικού ρόλου (3)
  - Κατηγορίες κοινωνικών ρόλων (1)
  - Πολυπλοκότητα και Σύγκρουση ρόλων (4)
  - Παρενέργειες (1)
  - Συμπέρασμα (1)

Εισαγωγικά 1/2

Κοινωνική ομάδα

- **Μέλη**, Υπεύθυνος
- Αλληλεπίδραση, Αλληλόδραση (διαντίδραση)
- Πλαίσια δομημένα
  - **Αξιολογικά**: Αρχές, **Αξίες**, ήθη, έθιμα
  - **Κανονιστικά**: **Κανόνες**, Έλεγχος (τυπικοί ή άτυποι)
- Πρότυπα, Ρόλοι, Δράση, **Συμπεριφορά**
- **Ταυτότητα**: αίσθηση του ανήκειν στην ομάδα από τους ίδιους και από τους άλλους

ΚΟΙΝΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Εισαγωγικά 2/2

- Α. Κοινωνική ομάδα
- Β. Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή
- **Γ. Κοινωνικοποίηση**
- **Δ. Κοινωνικός ρόλος**
- Ε. Κοινωνικός έλεγχος
- ΣΤ. Κοινωνική οργάνωση, Κοινωνικός Θεσμός
- Ζ. Κοινωνικοί οργανισμοί
- Η. Κοινωνική αλλαγή

Κοινωνικοποίηση: ορισμός 1/2

- Η ουσιαστική δυνατότητα ένταξης του ανθρώπου στο συγκεκριμένο **κοινωνικό πλαίσιο** προσφέρεται με την **κοινωνικοποίησή** του.
- Ο όρος «κοινωνικοποίηση»:
  - εκπροσωπεί μια **δυναμική διαδικασία συμμετοχής** στις λειτουργίες της κοινωνίας και
  - αρχίζει από τη γέννηση του ανθρώπου, για να συνεχιστεί σε όλες τις φάσεις της ζωής του, μέχρι το θάνατο.

Κοινωνικοποίηση: ορισμός 2/2

- Είναι μια συνεχής και αδιάλειπτη πορεία εκμάθησης, πρόσληψης και οικείωσης κανόνων, συμπεριφορών, θεσμών, αξιών, δεξιοτήτων, γνώσεων, ρόλων, που προοδευτικά μεταβάλλουν το νέο άτομο, το βρέφος της πρόσφατης γέννησης, σε πρόσωπο, συνειδητό μέλος της κοινωνικής ομάδας.
- Η μεταβολή αυτή εισάγει διαρκώς νέα στοιχεία και καθιστά την κοινωνικοποίηση πολύπλευρη, πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη, έχει έξω από την ατομική ύπαρξη, και έναν διαχρονικό χαρακτήρα, στον οποίο νοητικά εντάσσουμε το πλήθος των στοιχείων που συναποτελούν τη συλλογική μνήμη της ανθρωπότητας.

Πολιτισμική βροχή

Οικογένεια, σχολείο, γειτονιά, ομάδα συνομηλίκων, Μ.Μ.Ε., εκκλησία, επάγγελμα, ...

Κοινωνικοποίηση: στέρηση ή απουσία κοινωνικοποίησης (1/2)

- Περιπτώσεις *στέρησης της κοινωνικοποίησης* σε ορισμένα άτομα, που υπήρξαν καρποί άνομων σχέσεων, για λόγους κοινωνικής κατακραυγής κυρίως της μητέρας, έδειξαν **αδυναμία αναπλήρωσης του κενού** που είχε δημιουργηθεί.
- Ακόμη και οι **συντονισμένες προσπάθειες ειδικών** ψυχολόγων, ιατρών, παιδαγωγών και κινησιοθεραπευτών δεν είχαν ουσιαστικά αποτελέσματα, γιατί χάθηκαν οι ηλικιακές στιγμές της κοινωνικοποιητικής ένταξης.
- Σε ελάχιστες περιπτώσεις οι **τεχνικές αναπλήρωσης της «κοινωνικοποιητικής διεργασίας»** είχαν κάποια αποτελέσματα, ποτέ όμως δε συμπλήρωσαν τα κενά και τις ελλείψεις που είχαν δημιουργηθεί.

Κοινωνικοποίηση: στέρηση ή απουσία κοινωνικοποίησης (2/2)

- Τα ίδια συνέβησαν στις περιπτώσεις που εντοπίστηκε **απουσία κοινωνικοποίησης**, λόγω **αποκοπής από το ανθρώπινο περιβάλλον** και **ένταξης σε κάποιον τύπο ζώδους ή αγελαιίας κατάστασης**.
- Οι περιπτώσεις, που αναφέρονται στη βιβλιογραφία, δεν είναι πολλές, αλλά σχεδόν στο σύνολό τους εκφράζονται με τα ίδια χαρακτηριστικά. Και ο «**Μόγλι**» του **K. Kipling**, και τα **δύο μικρά κοριτσάκια** που βρέθηκαν σε δάση των Ινδιών, αλλά και **το αγόρι της Αβερνόν (ή Αβιερόν) της Γαλλίας**, που βρέθηκε σε δάσος το **1800**, είχαν αποκοπεί από την ανθρώπινη σχέση σε μικρή ηλικία. Όταν βρέθηκαν, σε ηλικία μικρότερη ή μεγαλύτερη των δέκα ετών, είχαν εμφάνιση ζώου και ήταν αδύνατο να επικοινωνήσουν με ανθρώπινο γλωσσικό κώδικα. Δεν μπορούσαν να ανεχτούν τα ρούχα, αλλά ούτε και τη συνήθη τροφή των ανθρώπων, αισθάνονταν δε ευτυχή, ελεύθερα στο δάσος, χωρίς να επηρεάζονται από τις αλλαγές των κλιματολογικών συνθηκών.
- Κάποιες **απόπειρες επανένταξης στην ανθρώπινη κοινωνία** είχαν ελάχιστα ή σχεδόν μηδενικά αποτελέσματα.

LES ARTISTES ASSOCIÉS, S. A. B. présente

UN FILM DE
FRANÇOIS TRUFFAUT

L'enfant **SAUVAGE**

Scénario, adaptation et dialogue de FRANÇOIS TRUFFAUT et JEAN GRUAULT

avec JEAN-PIERRE CARGOL

JEAN DASTÉ · FRANÇOIS TRUFFAUT · FRANÇOISE SEIGNER ·

Directeur de la photographie: NESTOR ALMENDROS

Une Production LES FILMS DU CARROSSE · LES PRODUCTIONS ARTISTES ASSOCIÉS

Κοινωνικοποίηση: κατευθύνσεις/ Λειτουργίες κοινωνικοποίησης (1/2)

- Μετά τις επισημάνσεις των αποτελεσμάτων από τη στέρση και την απουσία της **κοινωνικοποίησης** μπορούμε να παρακολουθήσουμε τη **φυσιολογική της πορεία**, όπως λειτουργεί στις διαχρονικές της κανονικότητες.
- Η κοινωνικοποίηση, λοιπόν, πραγματοποιείται σε δύο βασικές κατευθύνσεις κοινωνικοποίησης.
  - **A. Συγκρότηση της προσωπικότητας του ατόμου.** Κατεύθυνση με *ατομοκεντρικό χαρακτήρα*
  - **B. Προσπάθειες της κοινωνίας να αγκαλιάσει το άτομο.** Κατεύθυνση με *κοινωνιοκεντρικό χαρακτήρα*

Κοινωνικοποίηση: κατευθύνσεις/ Λειτουργίες κοινωνικοποίησης (2/2)

- **A. ΑΤΟΜΟ:** Η πρώτη αποσκοπεί στη **συγκρότηση της προσωπικότητας** και εξασφαλίζεται με την **οικείωση των κοινωνικών μεγεθών**.
  - Εδώ κυριαρχεί η **διδασκαλία** και η **μάθηση**, αλλά η δεκτικότητα του ατόμου
    - δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι **απόλυτα συνειδητή**.
    - Υπάρχουν στιγμές που παρατηρείται **μηχανική και ενστικτώδης πρόσληψη κοινωνικών στοιχείων**, όπως επίσης και
    - στιγμές **άλογου μιμητισμού** που τροφοδοτούνται από την ίδια την ενστικτώδη κοινωνικότητα.

Σε μεγαλύτερες ηλικίες μειώνονται οι **ενστικτώδεις** αντιδράσεις, χωρίς όμως να μειωθούν και οι **μηχανιστικές** πού, ως γνωστό, είναι αποτέλεσμα τυποποίησης του κοινωνικού ανθρώπου μέσα σε τυποποιημένες σχέσεις.

Η κοινωνικοποίηση στην κατεύθυνση αυτή έχει έναν ιδιαίτερα **ατομοκεντρικό χαρακτήρα**, αφού έχει ως στόχο την οργάνωση της ανθρώπινης κοινωνικότητας, με την ένταξή της στο κοινωνικό πλαίσιο.

Κοινωνικοποίηση: κατευθύνσεις/ Λειτουργίες κοινωνικοποίησης (2/2)

- **Β. ΚΟΙΝΩΝΙΑ:** Παράλληλα υπάρχει και μια ευρύτερη προοπτική, μέσα στην οποία εντάσσονται όλες οι προσπάθειες της κοινωνίας να αγκαλιάσει το άτομο. Στο σχήμα αυτό επιδιώκεται από έξω εναρμόνιση της ατομικής ιδιαιτερότητας σε μια κλίμακα ομοιομορφιών που συνθέτουν τη λειτουργία του συνόλου υποδοχής. Η κοινωνία μέσω των φορέων, των θεσμών και των μηχανισμών της, με την κοινωνικοποίηση των ατόμων που υποδέχεται, αποβλέπει στην καλύτερη λειτουργικότητά της. Είναι φανερό ότι στην κατεύθυνση αυτή η κοινωνικοποίηση αποκτά **κοινωνιοκεντρικό χαρακτήρα.**

Κοινωνικοποίηση: μηχανισμοί (1/2)

- Για την πιο **αποτελεσματική πορεία της κοινωνικοποίησης** σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες, απλές ή σύνθετες, υπάρχουν **πολλαπλοί μηχανισμοί**, οι οποίοι εξυπηρετούν και το άτομο και την κοινωνία, γιατί συμβάλλουν:
  - στη **συντόμευση του χρόνου ένταξης του ατόμου** και
  - στην **αρμονικότερη συμβίωση του με τους άλλους**.
- Οι **μηχανισμοί κοινωνικοποίησης** είναι:
  - * η οργάνωση της κοινωνίας (κοινωνικές επιταγές, υποδείξεις, μηνύματα, συμβολισμοί, αρχές, κανόνες),
  - * η πορεία ταύτισης του ατόμου με τους άλλους (το **άτομο επιχειρεί να ενταχθεί στο σύνολο, προσαρμόζοντας τις αντιλήψεις, πράξεις και ενέργειες, στις αντιλήψεις, πράξεις και ενέργειες της ομάδας**. Βέβαια πάντοτε υπάρχει μια περιοχή **αυτονομίας**, που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη ιδιαιτερότητα και επίσης το διαπροσωπικό χαρακτήρα της κοινωνίας) και

Κοινωνικοποίηση: μηχανισμοί (2/2)

- Οι μηχανισμοί κοινωνικοποίησης (συνέχ.) :
  - *η άσκηση της κοινωνικής κριτικής (το άτομο αντιλαμβάνεται πολύ ενωρίς τη σημασία της **επιδοκμασίας** και της **αποδοκμασίας**, της ενθάρρυνσης ή της αποθάρρυνσης.
Η έκφραση του προσώπου,
οι χειρονομίες,
τα θεσμοποιημένα σύμβολα,
οι σχηματικές παραστάσεις,
το ενδεχόμενο μιας ποινής ή μιας απώλειας της εμπιστοσύνης των άλλων
αποτελούν μέσα για την άσκηση της κοινωνικής κριτικής.

Κοινωνικοποίηση: φορείς (1/3)

- Ειδικότερα στο έργο της κοινωνικοποίησης συμβάλλουν ενεργητικά πολλοί **κοινωνικοποιητικοί φορείς**, από τους οποίους άλλοι είναι θεσμοποιημένοι και άλλοι όχι.
- Α. Οι πιο σημαντικοί **θεσμοποιημένοι φορείς** της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης, είναι:
  - η **οικογένεια** (πρωτογενής φορέας για τη μύηση του ανθρώπου στους βασικούς κοινωνικούς ρόλους),
  - η **παιδεία / εκπαίδευση** (θεσμικό πλαίσιο που προσφέρει με τη βοήθεια της **αγωγής** και τη διαδικασία μεταφοράς της γνώσης διαχρονικά κοινωνικά πρότυπα και μεγέθη για τον προσανατολισμό του ανθρώπου στα πολιτιστικά αιτήματα της εποχής του),

Κοινωνικοποίηση: φορείς (2/3)

- Οι πιο σημαντικοί θεσμοποιημένοι φορείς (συνέχ.):
  - η **θρησκεία** (φορέας που συμβάλλει στην **κοινωνική συνοχή**, με την **προβολή προτύπων ηθικής** και πνευματικής πληρότητας για τη συλλογική ευαισθητοποίηση σε αντίστοιχες περιοχές. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το έργο της **προσωπικής τελείωσης**, που αποτελεί προϋπόθεση για τη μεταμόρφωση των κοινωνιών) και
  - το **κράτος** (ο πιο σημαντικός στις σύγχρονες μεταβιομηχανικές δομές φορέας κοινωνικοποίησης, αφού με τη **λειτουργική οργάνωση** και τη **νομική και συνταγματική πρόβλεψη** σχεδιάζει, δημιουργεί, κατευθύνει και ελέγχει επιμέρους φορείς, ομάδες και πρόσωπα για την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικοποίησης.

Κοινωνικοποίηση: φορείς (3/3)

- Β. Από τους μη θεσμοποιημένους φορείς, που συνεργούν στην όλη λειτουργία της κοινωνικοποίησης, πιο σημαντικοί θεωρούνται:
  - η γειτονιά,
  - οι μικρές συντροφιές,
  - οι ομοιογενείς παρέες,
  - ορισμένες άτυπες και αδιαμόρφωτες ομάδες,
  - ο τύπος,
  - το ραδιόφωνο,
  - η τηλεόραση,
  - ο κινηματογράφος,
  - το ελεύθερο καλλιτεχνικό θέαμα και
  - τα μη οργανωμένα σπορ.

Κοινωνικός ρόλος: εισαγωγή-ορισμός (1/2)

- Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης του ατόμου συνδέεται άμεσα με την προοδευτική ανάληψη ορισμένων κοινωνικών ρόλων, στο πλαίσιο της κοινωνικής λειτουργίας.
- Οι ρόλοι αυτοί αποτελούν συνειδητοποίηση κάποιας κοινωνικής ευθύνης, θέσης, καθήκοντος/υποχρέωσης ή δικαιώματος που διαφοροποιεί το άτομο από τα άλλα.
- Η ύπαρξη των κοινωνικών ρόλων μαρτυρεί οργάνωση της κοινωνίας με αναγκαίες τυπολογικές διακρίσεις των δραστηριοτήτων των μελών της, της εργασίας που ασκούν (Durkheim, 1976) και βέβαια των συγγενικών, επαγγελματικών σωματειακών και πολιτειακών τους ιδιαιτεροτήτων.
- Με τα δεδομένα αυτά η έννοια του «κοινωνικού ρόλου» εμφανίζεται ταυτόσημη της έννοιας της «κοινωνικής θέσης» και εκπροσωπεί μια πτυχή της πολλαπλότητας των κοινωνικών σχέσεων του ατόμου.

Κοινωνικός ρόλος: εισαγωγή-ορισμός (2/2)

- Ο ρόλος περιλαμβάνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων που ασκούνται από ένα άτομο στα πλαίσια μιας θέσης και που προσδιορίζονται από το είδος της θέσης, αντιστοιχούν στο είδος της θέσης.
- Σε κάθε **θέση** αντιστοιχεί ένα είδος δραστηριοτήτων, ακόμη και ορισμένες μορφές συμπεριφοράς.
- Ο ρόλος ενός ατόμου είναι απάντηση στους ρόλους των άλλων. Από την άποψη αυτή η κοινωνία δεν είναι παρά ένα σύστημα ρόλων που διασταυρώνονται και αλληλοεξαρτώνται (π.χ. ο ρόλος του εργοδότη/του εργάτη, του συζύγου/της συζύγου, του μαθητή/του δασκάλου κ.λπ.) (Γκίκας, 1995: 46-47)

Κοινωνικός ρόλος: Θεωρία των ρόλων (1/3)

- Η μελέτη των κοινωνικών ρόλων είναι μια σύνθετη προσέγγιση της κοινωνικής μας φύσης, που χρειάστηκε σοβαρή θεωρητική στήριξη και αρκετές συζητήσεις, πριν οι ερευνητές καταλήξουν στη «θεωρία των ρόλων».

Η θεωρία αυτή:

- αρχικά παρακολουθεί τον άνθρωπο στις σχέσεις & αλληλεπιδράσεις του με το κοινωνικό περιβάλλον.

Οι κινήσεις αυτές ορίζονται στο πλαίσιο:

- της ομάδας,
- των θεσμών και
- των οργανώσεων.
- η επόμενη φάση ενδιαφέρεται να κατανοήσει τη λειτουργία του ανθρώπου ως φορέα κοινωνικών ρόλων και ως συμμετόχου στο παιχνίδι των αλληλεπιδράσεων.

Η ερευνητική αυτή προσέγγιση, στο πλαίσιο της θεωρίας των ρόλων, διακρίνει τον «κοινωνιολογικό» άνθρωπο από τον πολιτικό, τον οικονομικό και τον ψυχολογικό με την έννοια ότι ένα «τμήμα» του εαυτού μας ενυπάρχει μέσα σε κάθε ρόλο (Τσαρδάκης, 1992: 52).

Κοινωνικός ρόλος: Θεωρία των ρόλων (2/3)

- Αν θελήσουμε να εμβαθύνουμε στην κοινωνιολογική πτυχή αυτής της διεργασίας, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι η κάθε ανθρώπινη κοινωνία:
  - προκειμένου να συνεχίσει την πορεία της στο χρόνο και να εξελιχτεί, αποκτώντας συνεχώς και νέα μέλη,
  - πρέπει να αποδεχτεί κάποιους κανόνες και αξίες που ήδη δοκιμάστηκαν στο παρελθόν.
- Οι κανόνες και οι αξίες φαίνεται πως εξασφάλισαν στο παρελθόν ορισμένα σημαντικά κοινωνικά χαρακτηριστικά:
  - που και συνέβαλαν στην ομοιομορφία διαθέσεων και σκέψεων, αλλά και
  - βοήθησαν τις κοινωνίες στην εξέλιξή τους.
- Τέτοιοι κανόνες και αξίες είναι:
  - η ομοιογένεια,
  - η συναίνεση και
  - ο σεβασμός της συνοχής.
- Φυσικά στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τέτοια στοιχεία δεν υιοθετούνται ελεύθερα, αλλά συνήθως επιβάλλονται και με την πάροδο του χρόνου γίνονται τελικά αποδεκτά, χωρίς να διατυπώνονται πλέον αντιρρήσεις ή επιφυλάξεις.

Κοινωνικός ρόλος: Θεωρία των ρόλων

(3/3)

- Ακόμη είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε ότι και στις πρωτόγονες, αλλά κυρίως στις οργανωμένες κοινωνίες υπάρχει ένας εμφανής ιστός από «κοινωνικές θέσεις», που είχαν παλαιότερα θεσμοθετηθεί και διαρκώς αυξάνονται με το διευρυνόμενο καταμερισμό της εργασίας.
- Αυτό σημαίνει ότι:
  - ειδικές γνώσεις,
  - ειδικά προσόντα,
  - ειδικές ικανότητες και δεξιότητεςεπιβάλλουν στην κοινωνική συλλογικότητα την αποδοχή τους, που τελικά ενσωματώνεται και θεσμοποιείται σε έναν συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο.
- Η επιθυμία να εκφραστεί «κάποιος» με τις «ίδιες ποιότητες» που καθιέρωσαν νωρίτερα «κάποιον άλλον» σε έναν κοινωνικό ρόλο ενισχύει την καθιέρωσή του και ταυτόχρονα οριοθετεί τις λεπτομέρειες και τα χαρακτηριστικά που τον προσδιορίζουν.
- Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειώσουμε ότι κοινωνικοί ρόλοι:
  - με ασαφή ή ελάχιστα ή αυτονόητα ή γενικά χαρακτηριστικά, αγκαλιάζουν σχεδόν τους περισσότερους από εμάς, ενώ αντίστοιχοι,
  - με σαφή ή λεπτομερή ή ειδικά ή αυστηρά προσδιορισμένα χαρακτηριστικά, ενδιαφέρουν ή κατέχονται από ελάχιστους ανθρώπους.

Κοινωνικός ρόλος: η σημασία του (1/3)

Κοινωνικός ρόλος: η σημασία του (2/3)

- Η **σημασία του κοινωνικού ρόλου** κατανοείται, αν σκεφτούμε τι σημαίνει ο όρος «ρόλος» για τον ηθοποιό του θεάτρου.
  - α1. Στην περίπτωση του ρόλου του ηθοποιού καλύπτεται **σύνολο ενεργειών και δραστηριοτήτων, όπως χειρονομίες, μορφασμοί, κινήσεις, εξωτερίκευση ψυχικών καταστάσεων**. Εδώ η επιλογή του ρόλου είναι ανάλογη με τα προσόντα του ηθοποιού και συνήθως η προτίμησή του σημαίνει **ελεύθερη προτίμηση**.
  - α2. Αντίθετα στον κοινωνικό χώρο το σύνολο των δραστηριοτήτων, που εμπεριέχει κάποιος κοινωνικός ρόλος, προσδιορίζεται από το κοινωνικό πλαίσιο και δεν υπάρχουν μεγάλα περιθώρια εκλογής ή απόρριψης.

Κοινωνικός ρόλος: η σημασία του (3/3)

- β1. Επίσης, ενώ για τον ηθοποιό η διάρκεια του ρόλου είναι χρονικά περιορισμένη,
- β2. για το κοινωνικό άτομο ο ρόλος είναι σε πολλές περιπτώσεις μόνιμος και δεν μπορεί να αποβληθεί, παρά τις μεταβολές των σχέσεων του ατόμου με το κοινωνικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο ρόλο.

Οι **ρόλοι του γιου, της κόρης, του αδελφού, της αδελφής**, του πατέρα, της μητέρας είναι αμετάθετοι και αναπόβλητοι, έστω και αν λείψουν τα πρόσωπα, σε σχέση με τα οποία έχουν δημιουργηθεί οι ρόλοι. Και μετά το θάνατο του πατέρα, ο γιος δεν παύει για την κοινωνία να είναι ο γιος του πατέρα του.

Και έξω από το συγγενικό πλαίσιο, «επιβάλλεται» στα μέλη ενός κράτους **ο ρόλος του υπηκόου**, ενώ ταυτόχρονα τα ίδια άτομα μπορούν να αναδέχονται (αναλαμβάνουν υπεύθυνα) και **άλλους ρόλους** σε σωματεία ή οργανώσεις, σε φορείς και ομάδες, χωρίς όμως να υποχρεώνονται να διατηρήσουν ισόβια αυτούς τους ρόλους.

Κοινωνικός ρόλος: οι κατηγορίες τους (1/1)

- **Κατηγορίες κοινωνικών ρόλων.** Είναι, λοιπόν, φανερό ότι οι κοινωνικοί ρόλοι διακρίνονται:
  - σε μόνιμους (το πλήθος των συγγενικών, πολιτειακών) και
  - σε περιοδικούς ή περιστατικούς (εξαιρετικές περιστάσεις) ή προτίμησης (όλους εκείνους που μπορούμε να αποφύγουμε, να αρνηθούμε ή να αποβάλλουμε).

Τι βλέπετε εδώ; (1/4)

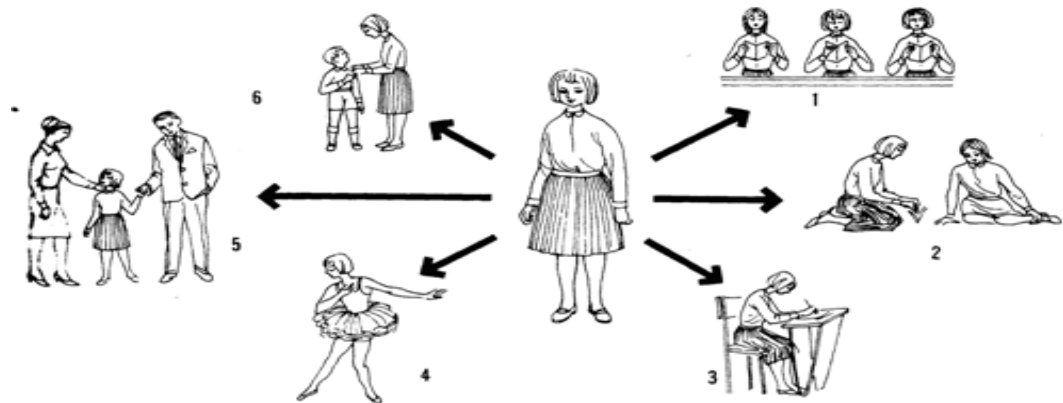

Κοινωνικός ρόλος: σύγκρουση των ρόλων (2/4)

- Η πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών δημιουργεί για το άτομο πλήθος κοινωνικών ρόλων. Στους ρόλους αυτούς διακρίνουμε αυτοτελώς διάφορες μορφές σχέσεων, εξαρτήσεων και επιδράσεων, που:
  - συλλειτουργούν **αρμονικά**
  - ή διαμορφώνουν πλέγμα **δικαιωμάτων** ή προνομίων
  - ή **υποχρεώσεων** ή καθηκόντων
  - ή απλά σχέσεων, **που πιέζουν το άτομο** και το οδηγούν σε αδιέξοδα.
- Στην τελευταία περίπτωση έχουμε **«σύγκρουση των ρόλων».** Η σύγκρουση αυτή ακολουθεί μια προοδευτική πολλαπλότητα από τους **οικογενειακούς** στους **πολιτειακούς** και από τους **πολιτειακούς** στους **σωματειακούς** ρόλους.

Κοινωνικός ρόλος: σύγκρουση των ρόλων (3/4)

- Το Σχεδιάσμα, από το γνωστό βιβλίο του A. Biancheri, *Les societes humaines*, Paris 1965, σ. 66 δείχνει το ίδιο κοριτσάκι στην **πολυμορφία των κοινωνικών του ρόλων**: στο 1 ως μέλος μιας **χορωδίας**, στο 2 ως **φίλη** σε σχέση αμοιβαιότητας, στο 3 ως **μαθήτρια**, που εκτελεί τα καθήκοντα της και υπακούει στην αυθεντία, στο 4 ως **καλλιτέχνιδα**, που εκτελεί υπεύθυνα τις επιταγές του καλλιτεχνικού της ρόλου, στο 5 ως μικρή **θυγατέρα**, που υπακούει στις ορισμένες μορφές της πατρικής και μητρικής εξουσίας και στο 6 ως μεγαλύτερη **αδελφή**, που ασκεί μίαν άλλη μορφή εξουσίας στον μικρότερο αδελφό της

Κοινωνικός ρόλος: σύγκρουση των ρόλων (4/4)

- Στη σύγχρονη κοινωνική ζωή:
  - **ελάχιστα άτομα** αντιμετωπίζουν **περιορισμένο αριθμό «συγκρούσεων των ρόλων»** τους και συνήθως για τα άτομα αυτά οι συγκρούσεις δεν είναι αρκετά σοβαρές.
  - **Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων** βρίσκεται συχνά εκτεθειμένο σε ένα **πλήθος συγκρούσεων** και όχι σπάνια το αποτέλεσμα είναι **διόγκωση του άγχους ή θυμικό ξέσπασμα**, με οδυνηρές συνέπειες και για το άτομο και για το περιβάλλον του.
- Η εξοικείωση με τις συγκρούσεις συνήθως δημιουργεί **προσαρμογές**, που χαρακτηρίζονται για την αυτονομία και την αυτοτέλεια των αντιδράσεων.
- Στην περίπτωση αυτή **το ίδιο άτομο αντιδρά διαφορετικά σε κάθε σύγκρουση**, σαν να πρόκειται για διαφορετικό και οι αντιδράσεις του **εκδιπλώνονται σε μια μεγάλη ποικιλία τύπων συμπεριφοράς και τύπων συναισθηματικής εκδήλωσης**:
  - αυστηρός δικαστής ή στρατιωτικός,
  - ευχάριστος συνάδελφος,
  - δουλοπρεπής υφιστάμενος,
  - αυταρχικός ή υποχωρητικός σύζυγος και
  - χαρούμενος ή σκληρός πατέρας.

Κοινωνικός ρόλος: παρενέργειες (1/1)

- Οι κοινωνικοί ρόλοι, κάτω από την πίεση της προσαρμογής, μεταβάλλονται σε «προσωπεία» και εισάγουν στη λειτουργία της κοινωνίας ένα **πλήθος πλαστών-υποκριτικών κοινωνικών ενεργειών.**
- Η εναλλαγή των προσωπείων φορτίζει συχνά τον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου με υπερβολικό **άγχος** και όχι σπάνια οδηγεί σε διχασμό της προσωπικότητας με σοβαρές εκδηλώσεις **ψυχοπαθολογίας.**
- Άλλοτε πάλι οδηγεί σε ακρότητες υποκρισίας που προοδευτικά είναι ενδεχόμενο να εξελιχθούν σε **μυστικότητα, απάτη και έγκλημα.**

Κοινωνικός ρόλος: συμπέρασμα (1/1)

- Συμπερασματικά:
  - φάνηκε, λοιπόν, η σπουδαιότητα των κοινωνικών ρόλων στη λειτουργία της κοινωνίας και επίσης
  - το φάσμα των προβλημάτων που συνδέονται με την προβληματική λειτουργία και ενάσκησή τους.
- Η ορθή εκτίμηση των κοινωνικών ρόλων οδηγεί:
  - στην κατανόηση της κοινωνικότητας, αλλά και
  - στη διαπίστωση του βαθμού γνησιότητας των κοινωνικών λειτουργιών.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης